

ZPRAVODAJ
MÍSTOPISNÉ KOMISE ČSAV

Číslo 5

Ročník XVII

1976

V r. 1967 byl na filozofické fakultě v Brně otevřen speciální onomastický seminář, první na této fakultě a na Moravě vůbec. Se souhlasem katedry českého jazyka byla jeho koncepce stanovena tak, že seminář bude organizován jako fakultní a zároveň jako diplomový, tj. že se posluchačům, kteří se do semináře přihlásí, poskytne možnost přípravy a vypracování diplomové práce. Vedle tohoto pedagogického cíle byl seminář založen též proto, aby jeho členové různým způsobem přispívali především k soupisové akci při sběru pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. Proto měl seminář v prvních počátcích převážně toponomastický ráz. Na rozdíl od pražského semináře Šmilauerova měl a má seminář brněnský a ostravský ráz pravidelné výuky studentů s jistým postupem a cílem.

Účestníci seminářů jsou posluchači 4. ročníku (na pedagogických fakultách v Brně a v Ostravě 3. ročníku), a to z oboru český jazyk + některý jiný jazyk (většinou ruština, němčina), nebo jiný obor (na FF historie, na PF hudební nebo výtvarná výchova).

Výuka je koncipována tak, že účastníci semináře jsou seznámeni s teoretickými základy onomastiky, s jejím tříděním, se specifickou toponomastickou a antroponomastickou, se vztahem onomastiky k jiným disciplínám, nejvíce k historii, kulturním dějinám a zvláště pak k dialektologii. Semináře bývají doplněny praktickým terénním výzkumem pomístních jmen nebo živých podob osobních jmen, a to buď ve formě jednodenních exkurzí, nebo v podobě speciálně zorganizovaných čtyřdenních exkurzí¹⁾. Finančně se na exkurzích podílejí příslušné fakulty, z částei jiné instituce. Na delších exkurzích je, pokud možno, program sestaven tak, že první den pobytu je věnován intenzivní výuce (za účasti čs. odborníků, viz v pozn.1), ostatní dny pak přímému terénnímu výzkumu po skupinách. Dbá se zejména na tyto okolnosti: naučit se základům dialektologické metody práce, získat jména v nářečním a onymickém kontextu, získat dovednost ve zho-

tovování map a náčrtů (včetně orientace v terénu), studovat vztah mezi jménem a objektem (např. PJ Stará hora není "hora", ale na jižní Moravě "vinohrad"; neutrální shoda typu Blanka ŠYo, Janička spažo je na Strambersku obecná, jinde na Valašsku a Lešsku může jen familiární a je znakem hypokoristické funkce apod.), naučit se získávat materiál vyhodnocovat z hledisek jazykových, onomastických a společenských a konečně zvládnout vlastní techniku třídění materiálu.

Program exkurzí je, jak vidět, náročný; byl zatím vždy studenty dobře splněn. Někteří studenti se dokonce zúčastnili i semináře náleďujícího, protože je práce v terénu velmi zaujala.

Od r. 1972 se semináře na FF účastní i ti posluchači, kteří z onomastiky chtějí připravit ročníkovou práci. Pro ně je výukový program zkrácen, exkurzí vícedenních se účastní podle vlastního rozhodnutí, exkurze jednodenní jsou však povinné.

Od r. 1973 se onomastický seminář koná i na Pedagogické fakultě v Ostravě. Díky mimořádnému pochopení vedení této fakulty a katedry českého jazyka získal si zde seminář trvalé místo; pracovnice katedry dr. N. Bayerová se počala specializovat na antroponymický výzkum a počínaje rokem 1975 byl tímto směrem převážně orientován i onomastický seminář. Exkurze posluchačů se konají společně se studenty brněnskými.

Od r. 1975, kdy byla činnost onomastického semináře na filozofické fakultě v Brně přechodně ukončena, koná se onomastický seminář na pedagogické fakultě v Brně.

Počet účastníků na jednotlivých fakultách se pohybuje mezi 6 až 10 posluchači. Ve formě diplomových prací (ročníkových prací) zpracovává každý z nich pomístní jména z 5 až 10 obcí (u ročních prací 3 - 4 obce). Byl pro ně připraven jednotný metodický návod²⁾, takže materiál lze snadno zpracovat a srovnávat. Všechny diplomové i ročníkové práce jsou uloženy v archivu pomístních jmen na brněnském pracovišti Ústavu pro jazyk český ČSAV (kopie též v knihovnách příslušných fakult). Jednotná metoda prací neznamená, že je nějak omezena samostatnost přípravy práce. Shodná metoda je pouze jednotícím vodítkem: sběr materiálu, jeho výklad

a utřídění musí každý provést samostatně. A navíc má každý diplomand možnost v závěrečných kapitolách získaný materiál zhodnotit, uvést svá vlastní pozorování, poznámky atd.³⁾.

Desetiletá praxe ukázala, že studenti pracují obvykle s velkým zaujetím, jestliže jim je jasný cíl, etapy práce a smysl práce. Je potěšující, že řada z nich je i nadále s onomastikou v kontaktu, nabízí svou pomoc při sběru pomístních jmen. Nejlepší z nich rozšířili svou diplomovou práci o speciální úkol a podali ji jako práci disertační (J. Pleškalová, Z. Ševčíková, v příprave jsou další⁴⁾).

Činnost semináře je však prospěšná oboustranně, tj. i učitel: bylo třeba promyslet a zformulovat mnoho problémů teoretických (třídění jmen, vztah k jiným disciplínám, modely jmen apod.) i ryze praktických (lexikografie prací, metoda mapování, štyk s národnými výbory). Za jeden z největších přínosů semináře však pokládám to, že v řadách učitelstva se šíří pojetí nauky o vlastních jménech jako disciplíny vysoce odborné a náročné a nikoli jako obor vlastivědného nadšení s naivními nebo bakalářskými pracovními postupy. Absolventi semináře často uvádějí, že výklady o vlastních jménech v hodinách češtiny nebo dějepisu byly nejen pro ně, ale především pro žáky ty nejzajímavější: dovedli totiž vyloužit nejen vlastní jazykovou stránku jmen, ale hlavně jejich sepětí s pojmenovávacím systémem daného jazyka a s dějinami jeho nositelů.

- 1/ R. Šrámek, Výzkum pomístních jmen na Přerovsku, ZMK 15, 1974, s. 299 - 304; N. Bayerová, Výzkum pomístních a osobních jmen na Valašsku, ZMK 16, 1975, s. 423-425.
- 2/ R. Šrámek, Metodický návod k výstavbě diplomové nebo seminární práce z onomastiky, ZMK 15, 1974, s. 201-211.
- 3/ Viz Článek Miroslavy Chrobokové v tomto čísle ZMK.
- 4/ Jana Pleškalová, Mikrotoponymie na Ivančicku, Brno 1972, 12 map. S podrobnou bibliografií moravské mikrotoponymastiky v l. 1919 - 1970.
Zdeňka Ševčíková, Pomístní jména v horním Poolšaví, Brno 1975, 268 stran, 20 map a grafů. Se speciální matematickou analýzou srovnávání jmen.

Z obou prací je otištěno: J. Pleškalová, Pomístní jména na Ivančicku, ZMK 13, 1972, s. 642 - 645; Vanešství na Ivančicku, ZMK 13, 1972, s. 426 - 432.